

El futur quotidià

Francesc Serrano / Llicenciat en Història. Membre del Consell Nacional del PSC

Fa uns anys –gairebé quinze– Raimon Obiols va publicar el llibre *Els futurs imperfectes*,¹ en el qual, amb molt d'encert, preveia cap a on aniria el desenvolupament de les forces tecnològiques que aleshores només s'albirava. En el mateix text, ens alertava de l'excessiva tendència de l'esquerra a creure que el futur desitjat es realitzarà perquè tenim la raó històrica. Obiols aconsellava estar atents al present (a aquell present) perquè les coses podien no anar com pensàvem i, en un rampell llibertari, ens animava a confiar que el futur en bona part seria el que nosaltres voldríem «El futur –els futurs– es presenten, així, com un sistema obert, capaç de desenvolupar-se cap a diverses direccions, dissenyant diferents escenaris possibles, tots ells inestables, tots ells imperfectes, tots ells subjectes al risc de disgregació i de dissolució. Tots ells possibles i molt diferents uns d'altres».

I què ha passat? Què se n'ha fet d'aquell futur? Doncs que després de la caiguda del Mur de Berlín el capitalisme ha entrat en una fase de desenvolupament accelerat que pretén abastar com un únic mercat fins l'últim racó del planeta Terra, i aquest és l'estadi del procés històric que haurem d'abordar en els pròxims decennis.

En tot aquest temps, l'esquerra, sorpresa, ha viscut en un estat d'atonía ideològica. Han quedat en la nit dels temps les etapes en què es van formular les grans ideologies alternatives al capitalisme, que han produït unes vegades experiències afortunades i, d'altres, fallides històriques mai vistes fins aleshores. En aquest paisatge, és d'agrair qualsevol atreviment fora del llenguatge neutre que denominem políticament correcte. Aquesta gosadia la duen a terme en un llibre Felipe González i Juan Luis Cebrián,² autors que no necessiten cap presentació.

D'entrada, el plaer de la lectura està garantit. Ambdós personatges són membres destacats d'una generació d'efervescències polítiques que han complert amb escriure el protagonisme personal que es van proposar en la seva joventut. Els autors manifesten una inquietud, un interès i una agudesia reflexiva dignes de la major de les enveges.

El títol, que juga amb l'evocació del temps i l'enyorança, no és gens original, i, si se'm permet la gosadia, diria que la frase en la qual s'inspiren no és de Sanguinetti, sinó de Paul Valéry, el qual deia (a la dècada dels 20!): «El problema del nostre temps és que el futur ja no és el que era». El líder uruguaià, que la devia conèixer del poeta francès, la va dir en un col·loqui a Llatinoamèrica on estaven els nostres autors i altres líders polítics.

El llibre, que dóna complida resposta a l'expectació que sempre produeix Felipe González quan pensa en veu alta, té la forma, inusual en les nostres terres, d'una conversa. Reprodueix la que van mantenir els autors, tancats a la finca El Obispo, durant dos dies (16 hores) per repassar el passat, analitzar el present i posar en comú la seva visió del futur.

El fil conductor de la major part de la trobada és la política espanyola, però els seus comentaris sobrepassen aquesta, lligant-la amb la realitat global que vivim. Cadascun d'ells està bé en el seu paper; Cebrián més radical i provocador, per allò tan gastat que no és el mateix opinar que decidir, i amb l'habilitat d'un gran periodista condueix un Felipe González massa emmirallat en sí mateix a reflexions, justificacions i autocrítiques, més creïbles dites amb la sinceritat que se suposa a una conversa entre amics, que si estiguessin expressades, per exemple, en forma d'assaig o conferència. El llibre té dues parts o, més ben dit, dos nivells, que cavalquen l'un amb l'altre, en una mena d'esquizofrènia narrativa: la previsió del futur i l'anàlisi del passat. És un text desinhibit i audaç en el que ambdós conversadors es manifesten mordaços, tendenciosos, crítics, entretinguts, complaents i brillants. Aborden públicament qüestions tabús i temes que són o seran de gran importància d'aquí a un temps (en un nou futur): la política del consens, l'Església, l'Exèrcit i altres poders fàctics, la Monarquia, l'estructura de l'Estat, Europa, l'OTAN i les relacions amb els EE UU, el terrorisme d'ETA, els GAL i la crisi dels Estats-nació i, per últim, la globalització en la societat de la informació.

Des de les primeres ratlles els autors entren directament en tema sense donar massa voltes. Comencen pel consens, la forma ideal, per a ells, en què es van abordar els grans temes de la Transició, i critiquen sense contemplacions la instauració del rancor com a expressió de la dreta, tant per desallotjar González del poder com per mantenir-se en ell. Enyoren l'acord per afrontar els grans temes socials i arriben a la conclusió que Aznar té tota la legitimitat per governar, però que ho fa de manera que a mig termini afloraran en la societat espanyola profundes fractures. Estant d'acord en el diagnòstic, es troba a faltar una mica més d'autocrítica en l'anàlisi del magnificat consens. Era l'únic possible? S'hauria d'haver consensuat més? Menys? I, sobretot, la dreta d'aquell moment, era sincera? O estava esperant el seu moment per passar comptes? Els autors, que tenen coneixements molt per sobre de la majoria, haurien pogut ser més explícits a definir falles del consens, enlloc de provocar-nos melangia. Tot seguit, lamenten la feble commemoració de les dates més significatives de la II República i la Guerra Civil i l'homenatge als represaliats del franquisme. González diu textualment: «Me siento responsable, pero no culpable». Però de seguida apareix el consens com la raó a la que va ser ofert aquest oblit. Amb l'avantatge que dona el temps transcorregut, la realitat és que la voluntat de no obrir velles ferides durant l'època de la Transició ha comportat per a l'esquerra el cost de perdre la considerable part que li corresponia en la memòria col·lectiva. Això ha estat un error que hauran de reparar les generacions futures, preguntant-se què va succeir i qui eren aquelles persones que van suportar la infàmia del franquisme i que van viure i morir d'acord a uns valors i uns ideals que, com van les coses, cada dia són més necessaris. Una major fermesa en aquells moments ens estalviaria el subtil procés que, manipulant la història, té l'objectiu polític d'exculpar i reivindicar Franco i el seu règim.

En unes qüestions, les opinions dels interlocutors son més coincidents que en d'altres, oferint pel goig del lector tota una gamma de matisos en una esgrima dialèctica estimulants. Curiosament, però, expressen un alt grau de coincidència i preocupació en tocar un altre tema d'aquests que ens tenim prohibits: la Monarquia. Ambdós es confessen més republicans que monàrquics, però es declaren rotundament «d'aquesta Monarquia i d'aquest rei» en el més tradicional accidentalisme polític. Els hi agradaria que Joan Carles tingués l'espai adequat com a representació de l'Estat més enllà de les alternances polítiques. Felipe manifesta la seva preocupació per la voluntat

que detecta en l'actual govern, sobretot en Aznar i senyora, de minimitzar la presència pública de la Monarquia per tal de maximitzar la seva. Ens fan l'avís que la forma d'Estat està resolta en la figura de l'actual rei, però que no hauríem de descartar que en un futur aquest tema no fos tan plàcid com ara.

De la configuració de l'Estat, són molt sucoses les declaracions de Felipe en relació a com es va elaborar la Constitució i a l'actitud de la dreta d'aleshores i a la que manté ara amb la negativa aferrissada a qualsevol modificació, per lògica que aquesta sigui. González creu que l'Estat de les Autonomies està caient en picat. Critica (i té raó) la política de confrontació entre comunitats que practica Aznar, i el seguidisme d'alguns socialistes, que si bé els pot donar rendibilitat a curt termini, s'acabarà convertint en un «problema històric». Qualifica d'error criminalitzar el nacionalisme democràtic i demana que la Constitució no sigui excoent de cap partit democràtic, tingui aquest l'objectiu que tingui.

Valent està l'expresident del Govern al afrontar el tema dels GAL i la lluita contra ETA. Valent per reconèixer un cert desconcert davant d'un interlocutor que va ser un crític desprietat des del seu diari de l'actitud política dels diversos governs de l'època i que encara el burxa; però insuficient, definint que terrorisme d'Estat és aquell que està «formalment organitzat per l'Estat» i que els GAL eren «accions incontrolades realitzades per individus propers als aparells de l'Estat». Felipe és excessivament complaent en relació al paper de França, la seva amistat personal amb Mitterrand no va evitar la benvolença de la Gendarmerie amb els etarres, esperant així quedar fora del punt de mira dels violents.

Quant als poders fàctics, la seva opinió és que les Forces Armades estan ubicades on els correspon en un Estat democràtic; repassen amb un to emotiu el 23-F i altres esdeveniments posteriors, però no se senten especialment preocupats pel futur més enllà que qualsevol ciutadà socialment responsable de qualsevol país desenvolupat que ha deixat endarrera el fantasma del colpisme.

Laics d'allò més, veuen amb molta preocupació el progressiu procés involutiu de l'Església. Deixem aquesta vegada a Cebrián dir la seva, que resumeix el sentiment de tots dos: «La Iglesia era mucho menos un poder fáctico en el momento de la transición que ahora (...) ha hecho el viaje al revés [que el Ejército]». La jerarquia catòlica, per la seva part, no té pels autors massa estimacions, atès els comentaris que sobre el llibre han fet els seus mitjans, on els defineixen com a integristes jacobins i artífexs de l'ofensiva (!) que s'està portant contra ella. Una Església que, amb el consentiment del PP, ha estat en el centre de polèmiques que demostren el seu feble encaix constitucional en una societat moderna i democràtica, com ho exemplifica l'acomiadament (i la contractació) de professors de religió per no se sap quina raó, o la negativa a lliurar a un jutge documentació comptable en el cas Gescartera, per no parlar de la suspensió d'un capellà que s'ha declarat homosexual.

Menys contundent es mostra Felipe a l'hora d'analitzar el tercer grup de pressió: l'oligarquia financera. Denuncia l'increment de poder subterrani del grups econòmics i la creació d'una nova i poderosa oligarquia producte de la manera com s'ha dut a terme la privatització de les empreses públiques (faltaria més!), sense qüestionar si aquesta privatització (sigui com sigui que estigui feta) va més enllà de les obligacions amb l'UE, i si ha complert l'objectiu d'augmentar la competència. Tampoc Felipe entra en profunditat, ni Cebrián li tira prou de la llengua, en relació a la bombolla financera

dels anys centrals del seu govern i que Solchaga descriu molt bé en el seu llibre *El final de la edad dorada*.

Fins aquí predomina la situació espanyola en l'anàlisi del passat i del futur, que podríem resumir dient que aquell futur que se somiava ha transformat la societat i l'Estat amb profundes reformes estructurals, amb resultats variables, i que en els últims anys, l'hegemonia de la dreta les està conduint pel camí de la desigualtat i la fragmentació social que acabarà posant en risc l'eficiència necessària per afrontar els nous reptes.

La globalització en les societats del coneixement és l'últim gran tema de preocupació dels dos interlocutors. La revolució en la informació ha reduït més que en cap altra època de la història els conceptes de temps i espai com a barreres entre els éssers humans, obrint un ventall de noves oportunitats en el camí d'un món millor. Tanmateix, en pura situació dialèctica s'estan produint també formes d'opressió front a les quals les organitzacions clàssiques de resistència i alternativa no serveixen. Els autors denuncien aquestes noves formes de dominació i en un exercici d'optimisme estan segurs que trobarem les formules d'aprofitar en un sentit positiu la marxa de la història.

Es troba a faltar en aquests últims capítols alternatives més concretes que la confiança en el curs progressiu de la seqüència històrica. Queden preguntes que segur a molts ens hagués agradat plantejar si haguéssim tingut la mínima possibilitat de participar en la conversa. Els socialistes no ens hauríem de replantejar la reconstrucció i reforçament d'allò públic al voltant de noves funcions de redistribució, regulació i negociació? No ens hauríem de prendre més seriosament els moviments alternatius que ara semblen marginals?. La trobada de Porto Alegre, amb les seves propostes a favor de la democràcia, la diversitat, la protecció del medi ambient, la justícia i les noves maneres de l'acció política, no indiquen que està propera una nova oportunitat per a l'esquerra?

González tanca ell sol el llibre amb un epíleg, escrit mentre ja es corregien les proves, centrat en el cataclisme del 11 de setembre. En aquestes últimes pàgines apareixen les reflexions d'un home d'Estat davant un repte d'envergadura mundial. La crida a la reflexió, a la moderació i a l'encert de la resposta demostren que els reflexes i les condicions de Felipe segueixen sent un patrimoni que l'esquerra l'espanyola no pot permetre's de perdre.

1 OBIOLS, Raimon: *Els futurs imperfectes. Una aproximació als somnis i als desigs viables de l'esquerra*. Plaza & Janés. Barcelona. 1987

2 CEBRIAN, Juan Luis; GONZALEZ, Felipe: *El futuro ya no es lo que era*. Aguilar. Madrid. 2001